

ТМ	Г. XXX	Бр. 2	Стр. 351 - 352	Ниш	април - јун	2006.
----	--------	-------	----------------	-----	-------------	-------

Приказ дела
Примљено: 28.03.2006.

Владимир Алексић
Филозофски факултет
Ниш

ПРВА КРИТИЧКИ НАПИСАНА БИОГРАФИЈА СТЕФАНА ДУШАНА*

Склоност сваког народа да се поноси властитом прошлошћу и доприноси светској цивилизацији је природна. Ако произлази из родољубља она доприноси бољем међусобном упознавању различитих култура. Међутим, у случајевима када неистинито, боље рећи ненаучно виђење, постане део општег схватања једног народа о себи, последице су поражавајуће, а највише штете има управо народ који своје националне величине или успехе не сагледава критички. Срби, као и остали народи, нису лишени наведене склоности. Не можемо овом приликом да пружимо свестраније објашњење конкретних узрока ове појаве, која свакако захтева шира истраживања разнородних наука. Међутим, лако је уочљива једна негативна појава у српској послератној историографији. Критички настројени историчари нерадо и у недовољној мери посвећују пажњу ширењу и популаризовању резултата најновијих научних истраживања. Упражњени простор је сасвим природно, брзо и лако попуњен непотпуним, застарелим, произвољним или погрешним тумачењима појединих, а обично је реч о најпознатијим, догађаја или дуготрајних процеса.

Међу бројним стереотипима можда је најраспрострањенији, до мере да је постао анегдота, онај о употреби виљушака на двору српског краља и цара Стефана Душана. Вероватно просечни Србин, или становник ове државе, о овом знаменитом владару може да изнесе још неколико уопштених података, при чему њихова тачност није увек загарантована. У таквом стању колективног духа светлост дана је угледао најновији рад о овој изузетној историјској личности. Задовољство свих истинских љубитеља историјске науке, а нарочито народне прошлости, расте са сазнањем да је реч само о првој књизи у новој библиотеци "Биографије" Завода за уџбенике и наставна средства. Из програмског текста Радоша Љушића насловљеног са "О библиотеци" види се да је намера ове куће да овом, на нашим просторима занемареном жанру, посвети више пажње. И док прва књига представља несумљив успех, остаје нам нада да овај користан пројекат у будућности неће бити прекинут.

vlaleksic@yahoo.com

* Божидар Ферјанчић и Сима Ћирковић, *Стефан Душан краљ и цар 1331-1355*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005, 1-367.

О самом тексту двојице реномираних српских медиависта треба прво рећи да је настао као дериват два ранија пројекта. Први је доведен до краја када је 1986. године у издању Византолошког института САНУ из штампе изашла VI свеска *Византијских извора за историју народа Југославије* у којој су споменути аутори дали исцрпне коментаре дела Нићифора Григоре и Јована Кантакузина. Још у току тог рада јавила се идеја да се сакупљени материјал искористи за писање заокружене научне биографије првог српског цара. Иако се у овом послу било доста одмакло, смрт Божидара Ферјанчића 1998. године прекинула га је. Теши најаву Симе Ћирковића да ће у издањима САНУ ова књига, намењена првенствено стручној јавности, ипак бити објављена. Са друге стране, публикација која нам је сада на располагању, осим изабраног списка извора, литературе и регистра (именског и географског) не поседује критички апарат због тога што је намењена широј читалачкој публици. Треба споменути да је овај текст био у скраћеном облику доступан и раније јер је у виду фељтона објављен у другој половини 2005. године у "Вечерњим новостима".

Узалуд ће неупућени читалац у овој књизи тражити романтизовану биографију ове знамените личности. Иако је дужна пажња придавана и подацима који се односе на лични живот Стефана Душана, услед малобројности и фрагментарности извора, али и уочљивог опредељења двојице аутора, тежиште је померено на опште. Због тога се може више говорити о успешној књизи о прошлости Срба и државе у доба овог владара, чиме је цео подухват добио на вредности. Услед прихватања овог концепта, приказане су не само године уоквирене почетком и крајем владавине Стефана Душана, већ је осликан и развој српске државе у доба Немањића, сплет династичких околности које су довеле на престо његовог оца, улога "младог краља" у догађајима у српском Приморју. Знатна пажња посвећена је и међународним збивањима, нарочито оним која су била директно у вези са прошлешћу српског народа. При томе, аутори су били приморани да развоју српско-византијских односа посвете највише простора због важности теме, али и порекла и карактера сачуване грађе. Вредно је и закључно разматрање које пружа увид у то како је личност Стефана Душана виђена у деценијама и вековима након његове смрти у народу, али и различитим интелектуалним круговима. Намера да се прикаже целина епохе Стефана Душана остварена је и писањем поглавља о друштву и организацији државе, узроцима и последицама интензивне законодавне активности, положају православне и католичке цркве.

Недостатак критичког апарата донекле отежава настојање да се утврди у којој мери су аутори успели да помере границе знања и исправе или допуне постојеће представе. Међутим, уочили смо места која сведоче да ова књига није само успешна синтеза ранијих парцијалних радова о Стрефану Душану и његовој епохи, већ свакако производ сложеног истраживачког подухвата и круна успешног вишедеценијског проучавања наведеног периода двојице историчара. Тако, на странама 134-136, дефинитивно је потврђена одавно изнета претпоставка да је у пролеће 1344. године град Зихна, који се налазио на југоистоку Македоније, био освојен од Срба. Због свега наведеног, сматрамо да ово издање у потпуности испуњава захтеве научно-популарне биографије једног српског средњовековног владара.